

Rapport fra arbejdsgruppe om vindmøller til bestyrelsen for
Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur.
September 2009

1. Denne rapports formål og hovedkonklusion
2. Indledning
3. Den historiske udvikling i vindmølleproduktionen de sidste 30 år
4. Midlertidige vanskeligheder for opstilling af landbaserede vindmøller
5. Havvindmøller
6. Bedre planlægning på vej – bred politisk enighed om vindmøllepolitikken -
mange tilskudsordninger
7. Cirkulære om vindmøller
8. Vindmøllesekretariatet i Miljøministeriet
9. BY og LANDs kontakt udadtil
10. Forslag til landsforeningens møllepolitik
11. Denne rapports tilblivelse
12. Mail-adresser og hjemmesider

1. Denne rapports formål og hovedkonklusion

Hensigten med denne rapport er, som vedtaget på landsforeningens generalforsamling i juni 2009, at give landsbestyrelsen et grundlag, hvorpå den kan træffe en beslutning om, hvorledes landsforeningens vindmøllepolitik skal formuleres.

Rapporten henviser til nogle af de væsentligste dokumenter, som er tilgængelige på nettet, herunder fremhæves

- cirkulæret, der fastslår myndighedsansvaret hos kommunerne,
- dokumentet Planlægningshensyn fra Miljøministeriets Vindmøllesekretariat,
- retningslinjer for landbaserede vindmøller i regeringens møllesrapport samt
- rapport om havvindmøller frem til 2025.

Det var BY og LAND-generalforsamlingens ønske, at landsforeningen skal tage stilling til landbaserede møllers påvirkning af æstetikken i vore landskaber. Det giver rapporten et bud på.

Rapportens hovedkonklusion er,

- **at havbaserede vindmølleparker er mest skånsomme over for vore landskaber, og**
- **at BY og LANDs talrige lokalforeninger bør påtage sig det lokale ansvar for at overvåge og påvirke kommunernes placering af landbaserede vindmøller.**

Rapporten understreger vigtigheden af at nedbringe luftforureningen som målene er sat ved en række internationale konferencer. Derimod er det på ingen måde hensigten at tage stilling til, hvilke specifikke energi- eller forsyningskilder der bør foretrækkes.

2. Indledning

Danske vindmøller er en del af vores nuværende kulturlandskab. De vidner om en lang national tradition for vindkraft og står som vartegn for en industriel pionertid, som er en del af vores arvegods.

Imidlertid har mængden af vindmøller på dansk territorium og i danske farvande taget et sådant omfang, at de er blevet et fremherskende landskabelement. Der findes i efteråret 2009 til lands og til vands ialt 5042 vindmøller i Danmark.

Rigtigt placeret kan vindmøller bidrage til de danske landskabers harmoniske karakteristika. Forkert anbragt kan vindmøller i kæmpestørrelser forvride dimensionerne i vores kulturmiljø og linjerne i vores overvejende flade og åbne landskab.

Fra politisk og administrativt hold er der de seneste år gjort en del for at skabe retningslinjer for harmoniske placeringer af landbaserede vindmøller.

Det er kommunernes opgave at finde egnede steder til nye møller, og det er By- og Landskabsstyrelsens opgave at vejlede kommunerne i konkrete sager efter det fungerende cirkulære om landvindmøller samt visse retningslinjer fra regeringens vindmølleudvalg.

En rettidig, folkelig medleven i denne beslutningsproces kan give Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur samt alle lokalforeningerne under BY og LAND en vigtig rolle.

3. Den historiske udvikling i vindmølleproduktionen de sidste 30 år

Vindmøllen er et gammelt element i det danske kulturlandskab, men i 1980'erne skød stadig flere privatejede vindmølleklynger op tilskyndet af gode banklånsmuligheder og med udsigt til fornuftige fortjenester. Miljøminister Sven Auken var den store inspirator på vejen mod renere og vedvarende energi.

De tusinder af små møller stod enkeltvis eller i meget små klynger på de private ejeres jorder eller på steder, hvor et lokalt ejerlav fandt plads. De havde en folkelig forankring, idet ejerne kunne samles om lukrative lokalprojekter. Dermed kom der også en forståelse for vindenergiens betydning.

Imidlertid stod disse møller landskabeligt set vilkårlige steder uden synderligt hensyn til den æstetiske virkning på naturen. Fra myndighedernes side fandtes der meget lidt eller ingen planlægning.

Anden generation af vindmøller begyndte at komme i 1990'erne. De var op til 50 meter høje og mere effektive med hensyn til strømproduktion. De blev fortsat placeret, hvor ejerlavene fandt det praktisk. Mange af disse lav og private ejere er organiseret i Danmarks Vindmølleforening.

I de år blev det påbudt amterne at indarbejde fremtidige vindmøllearealer i deres landzoneplaner.

Med overgangen til det nye årtusinde meldte ønsket sig om store vindmøller på mellem 100 og 150 meters højde. Deres effektivitet overgår langt de gamle møllers, og langt færre vil kunne levere langt mere strøm end forgængerne. Det er planen, at færre store møller for fremtiden skal afløse de gamle, som skal nedtages. Vindmølleindustrien, som er producenternes organisation, har ved rundspørger konstateret, at borgerne almindeligvis finder større ro ved de store møller, fordi de ikke "pisker" rundt som de gamle men drejer langsommere rundt.

Statsminister Fogh Rasmussen indledte en grøn politik i 2007 efter det, som miljøaktive politikere kaldte de spildte seks år med den borgerlige regerings energipolitik. Siden har blandt andre tidligere miljøminister Connie Hedegaard søgt at presse kommunerne til at acceptere nye placeringer. Regeringen har efter strukturreformen pålagt kommunerne at opfylde forskellige CO₂-frie energikvoter, og nogle steder har kommuner følt sig tvunget til at vælge placeringer i lyset af risikoen for et ovenfra kommende pålæg fra centralt hold.

4. Midlertidige vanskeligheder for opstilling af landbaserede vindmøller

Placering af landbaserede vindmøller har mødt visse vanskeligheder af økonomisk og lokalpolitisk karakter.

De nye megamøller er så kostbare, at de ikke kan drives af traditionelle møllelav, men kræver betydelige finansielle investeringer på et langt større plan. Det folkelige, lokale engagement har dermed mistet nogen styrke.

Vindmølleindustrien har konstateret, at udskiftningsordningerne, som giver gamle ejere erstatning og mulighed for at erhverve aktier i de nye møller, ikke har fungeret efter hensigten, men synes at have bremset generationsskiftet. En af grundene er, at de gamle ejerlav mistede styringen, hvilket også var med til at svække borgernes konkrete interesse for mega-møller.

Der har endvidere været en vis lokalpolitisk tilbageholdenhed med hensyn til opstilling af landvindmøller i den store størrelse. Hvor tidligere amterne udpegede vindmølleområder med behørig høring i lokalområdet, så ligger ansvaret for landskabsplanlægningen efter sammenlægningerne i storkommunerne, hvor lokalpolitikere har vanskeligt ved at finde tilslutning blandt vælgerne til lokale placeringer, og hvor kommunerne i forvejen har andre strukturelle udfordringer, der trænger sig mere på.

5. Havvindmøller

Energistyrelsen er myndighed for havvindmøller. Energistyrelsens hjemmeside hedder www.ens.dk Styrelsen har offentliggjort et udbud på en ny havvindmøllepark ved Anholt.

I foråret 2009 var der opstillet 423 havvindmøller fordelt på 8 parker. I 2009 åbnede en park ved Horns Rev på 91 møller af 141 meters højde. De står 30 km ude, og kan anes fra land i klart vejr. Avedøre Holme og Sprogø har også nye parker, og i 2010 kommer der en ved Rødsand og i 2012 en ved Anholt.

Energistyrelsens miljøvurdering blandt en gruppe adspurgte siger, at havvindmøllers effekt på landskabet er neutral eller positiv. Ved Horns Rev 1 står de 18 km fra land, og det er folk øjensynlig godt tilfredse med. Møllerne skal 50 km ud for at være under horisonten.

Havbaserede vindmøller er dobbelt så dyre at bygge og vedligeholde, men de producerer 50 pct. mere energi end landbaserede møller.

Et totalt overblik over samtlige vindmøller i Danmark findes på www.ens.dk/ >tal og kort>statistik og nøgletal>oversigt over energisektoren>stamdataregister for vindmøller. Det tæller 5042 land- og havmøller.

6. Bedre planlægning på vej – bred politisk enighed om vindmøllepolitikken – mange tilskudsordninger.

Efter nogle års tilbageslag for opstilling af nye landvindmøller synes tendensen i sommeren 2009 at være vendt igen.

Et bredt politisk flertal med Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, SF, Det radikale Venstre, Ny Alliance og de to regeringspartier Venstre og Det konservative Folkeparti indgik forlig i 2008 om energipolitik, herunder vindenergi.

Danmark har forpligtet sig til at nedbringe drivhusgasser. I 2011 er målet, at vedvarende energi skal levere 20 pct. af bruttoenergiforbruget, i 2020 skal det være 30 pct.

Forliget blev fulgt op af en aftale mellem Kommunernes Landsforening og miljøministeren, og en koordineret planlægning i kommunerne har til formål at sætte fart på opstilling af vindmøller på land. Kommunerne har ansvar for at tilvejebringe et plangrundlag med egnede arealer, der reserveres til i alt 75 MW i både 2010 og 2011. Kommunekontaktrådene i regionerne skal inddrages i dette arbejde.

Det er væsentligt for den lokale planlægning i forhold til den regionale og nationale planlægning, at miljøministeren har pligt til at gribe ind, hvis en kommuneplan strider imod de overordnede retningslinjer.

Som opfølgning af det brede politiske energiforlig trådte en ny lov i kraft 1. januar 2009. Det er Lov om fremme af vedvarende energi. Denne lov indeholder

1. En lånegarantiordning til lokale møllelav, som vil forundersøge mulighederne for mølleprojekter til møller over 25 meter, altså ikke små husstandsmøller
2. En købsretordning for naboer og borgere i kommunen. Mindst 20 pct. af ejerskabet skal udbydes til naboer, og hvis de ikke kan købe så meget, går buddet videre til andre i kommunen.

Dette sker for at sikre en lokal forankring af projekterne.

3. En værditabsordning til møllenaboer, der konstaterer, at deres ejendom falder i værdi.
4. En grøn tilskudsordning til kommunerne til initiativer, som skal fremme lokal accept af nye vindmøller på land. Der kan være tale om anlægsarbejder, som styrker landskabelige og rekreative værdier i kommunen, eller kulturelle og informative aktiviteter i lokale foreninger m.v. for at fremme accept af vedvarende energikilder i kommunen.

Lov om fremme af vedvarende energi findes på www.energinet.dk >nye vindmøller

Den grønne tilskudsordning er meget bredt formuleret, og udløser kr.88.000 pr. produceret MW. Da hver ny mølle forventes at producere 2-3 MW, kan der blive tale om betydelige beløb, skønner man i Dansk Vindmølleforening.

Dertil kommer, at tilskuddet til vindkraft er hævet fra 10 øre til 25 øre pr kW-time.

Ifølge Dansk Vindmølleindustri opstilles der i 2009 en kapacitet på 100 MW, hvilket svarer til cirka 40 møller. De fleste er på 130 meter og nogle højere.

Landbaserede vindmøller sorterer under by - og landskabsstyrelsen, www.blst.dk Denne styrelse varetager de nationale landskabsinteresser i bredeste forstand og beskriver kulturmiljøer, geologisk interessante landskaber og andre forhold, som skal iagttages ved planlægning af større anlæg i naturen. Landskabsstyrelsen lægger de overordnede retningslinjer for planlægningen, blandt andet ved hjælp af landsplandirektiver. Efter hvert valg skal miljøministeren fremlægge en ny landsplanredegørelse, der er ajourført.

En medspiller er endvidere de fem regioner, som udarbejder strategiske regionale udviklingsplaner. Men det endelige ansvar for den konkrete fysiske planlægning i detaljer er kommunernes.

7. Cirkulære om vindmøller

Cirkulære om planlægning for og landzonetilladelse til opstilling af vindmøller med tilhørende vejledning kan findes på By - og Landskabsstyrelsens hjemmeside:

http://www.blst.dk/Landsplan/Vindmoeller/Cirkulaere_og_vejledning_om_vindmoeller/

Cirkulæret forpligter kommunalbestyrelserne og fastholder princippet om, at udpegningen af vindmølleområder skal ske i den overordnede planlægning, det vil sige i kommuneplanens retningslinjedel. Der er samtidig indarbejdet en række ændringer som følge af udviklingen af møllestørrelser på op til 150 meter og de analyser af indpasning i landskabet, som blev foretaget i forbindelse med Planlægningsudvalget for vindmøller på land (regeringens vindmølleudvalg).

Planlægningsudvalget for vindmøller på land udarbejdede i 2007 en rapport om planlægning af vindmøller på land.

Anbefalingen er, at kommunerne skal ”sikre en balance mellem landskabshensyn, hensyn til klimapolitikken, energiforsyningen og naboer.”

”Udvalget anbefaler:

- at kommunerne fortsat er centrale aktører i at sikre planlægningsgrundlaget for opstilling af vindmøller og sikre lokalbefolkningens opbakning
- at der kan og skal findes en balance mellem landskabshensyn, hensynet til klimapolitik/forsyning og hensynet til naboer, således at der fortsat kan ske en udbygning med vindmøller på land

- at balancen bør findes gennem en model, der sikrer den mest effektive udnyttelse af de valgte områder ved en større koncentration af møller i grupper
- at staten sikrer det nødvendige grundlag for kommunernes planlægning ved aktivt at bidrage med viden om vindforhold, natur- og landskabshensyn samt stiller retningslinjer og udvikling af værktøjer til rådighed for kommunerne.”

www.skovognatur.dk Planlægningsudvalget for vindmøller på land.

Der er også udarbejdet en vindmøllerapport om store vindmøller i det åbne land af landskabsarkitekt Frode Birk Nielsen. Han beskriver forskellige landskabers egnethed til 100-150 meters møller. Kystlandskaber, slettelandskaber, morænelandskaber, overgangslandskaber og tekniske landskaber. www.skovognatur.dk

8. Vindmøllesekretariatet i Miljøministeriet.

I Miljøministeriets Vindmøllesekretariat er det opfattelsen, at mange kommuner nu er kommet godt i gang med den landzoneplanlægning, der tidligere påhvilede amterne. Der er ved at komme en vis ensartethed i kommunernes holdning til landbaserede vindmøllers placering, og kommunerne synes at være sporet ind på de reelle placeringsmuligheder i forhold til regionale og nationale regler. Vindmøllesekretariatet i Miljøministeriet www.vind.mim.dk har i august 2009 udarbejdet en vejledende liste, som findes på sekretariatets hjemmeside under ”placeringshensyn”. Der er her optegnet røde, orange og gule områder, der kategoriserer forskellige problemstillinger i forhold til kyster, naturparker, habitatområder, sommerhusområder, fredninger, lufthavnes indflyvning og mange andre samfundshensyn. *Denne liste over nødvendige placeringshensyn er meget kontant og faktuel og giver læseren mulighed for at danne sig en mening om vindmølleplacering på et kvalificeret grundlag.*

Vindmøllesekretariat skal støtte kommunernes planlægning og er i kontakt med mange kommuner. Siden november 2008 har sekretariatet været i forbindelse med 75 kommuner, og 26 kommuner har skriftlige samarbejdsaftaler med det rådgivende sekretariat.

På kommunernes hjemmesider er der adgang til at læse dagsordener for de relevante udvalg.

Kommunerne har mulighed for at maile til specielle interesseorganisationer om emner, som måtte interessere, hvilket let kan gøres via deres distributionslister.

Den overordnede og lokale planlægning i de enkelte kommuner lægger linjerne, som siden ikke kan flyttes ret meget.

Erfaring viser, at det kan være et generelt problem, at borgerne ikke følger godt nok med, selv når kommuner følger alle regler om offentligheden i forvaltningen.

En tidlig, aktiv, folkelig medleven er derfor af allerstørste betydning for planlægningsarbejdet og interesseforeningers indflydelse.

9. By og Lands kontakt udadtil

Vores landsforening tog i begyndelsen af 2009 sammen med Danmarks Naturfredningsforening indledende skridt til en styrkelse af gensidig information og regelmæssig kontakt. Kort tid efter, i april 2009, holdt Danmarks Naturfredningsforening, Kommunernes Landsforening, Vindmølleindustrien og Danmarks Vindmølleforening en workshop. Der blev udarbejdet en tryksag ”Den gode proces”, om hvordan man kan sikre lokal forankring og borgerinddragelse i forbindelse med vindmølleplanlægning. Se www.kl.dk >teknik og miljø

Bestyrelsen for BY og LAND kan sikre en tilknytning til de fire nævnte organisationers samarbejde, således at landsforeningen kommer til at fremstå som en engageret og aktiv samspiller med andre foreninger, som vi deler interesser med.

10. Forslag til Landsforeningens møllepolitik

Idet landsforeningen

- tilslutter sig Firenze-konventionen fra 2000, Den europæiske Landskabskonvention, hvori det hedder at ”landskabet er et nøgleelement til individuel og social velfærd.”
- erklærer sig enig med Europa Nostras rådserklæring fra Newcastle om nødvendigheden af genoprettelse af landskaber efter nedlagte vindkraftanlæg,
- støtter kravet fra Europa Nostra om et grundigt forarbejde, vurdering af landskabspåvirkning ved såvel mølleopstilling som transmissionsudformning.
- henviser til rapporten ”Placeringshensyn” fra Vindmøllesekretariatet i Miljøministeriet,
- påskønner landskabsanalyserne i rapporten om Store vindmøller på land samt analysen fra Planlægningsudvalget for vindmøller på land,
- tilslutter sig planlægningsmetoderne for opstilling af landbaserede vindmøller efter de fællesprincipper, som i foråret 2009 blev lanceret af Kommunernes Landsforening, Danmarks Naturfredningsforening, Vindmølleindustrien og Dansk Vindmølleforening,
- henleder opmærksomheden på rapporten ”Fremtidens Havmølleplacering 2025, april 2007” udarbejdet af Forskningscenter Risø, Danmarks Tekniske Universitet, Søfartsstyrelsen i Økonomi- og Erhvervsministeriet, Skov- og Naturstyrelsen i Miljøministeriet samt Energistyrelsen i Transport- og Energiministeriet

skal landsforeningens bestyrelse opfordre regering og producenter til at lægge hovedvægten på vandbaserede havvindmøller, idet havmølleparker har mindst skadelig indvirkning på natur, dyre- og menneskeliv samt på kulturmiljøet.

Landsforeningen opfordrer alle lokalforeninger til at påtage sig det lokale ansvar for rettidigt og aktivt at følge med i kommuneplanlægningens tidligste faser.

Lokalforeningerne har pligt til at indhente relevante oplysninger hos deres respektive kommuner og til at sikre, at kommunerne forsyner foreningerne med alle relevante informationer.

Lokalforeningerne bør deltage i planlægningsarbejdet for vindmøller.

Landsforeningens hjemmeside skal være et centralt kommunikationsforum mellem lokalforeningerne omkring vindmøllepolitik.

Landsforeningen arrangerer inspirationsmøder og vindmølledage for lokalforeningerne med deltagelse af relevante planlæggere i såvel kommunalt som statsligt regi.

Der bør snarest knyttes et formelt samarbejde med pligt til gensidig kontakt mellem BL og Danmarks Naturfredningsforening, Kommunernes Landsforening og interessenter omkring vindmøller, så BL har mulighed for at deltage i fremtidige workshops, tryksagsfremstilling og andre informationstiltag, der fremmer vor forenings formål.

11. Denne rapport tilblivelse

Arbejdsgruppen, som blev nedsat på generalforsamlingen 6. juni 2009, består af Mikael Bramsen fra By og Land i Ulfborg-Vemb-området, Henrik B. Hoffmeyer fra Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur i Holstebro og Omegn. Overinspektør Anders Myrtue, suppleant i Landsforeningens bestyrelse, har endvidere været behjælpelig med en udvidet opgaveformulering, som ligger til grund for nogle af de områder, der er søgt belyst.

Oplysninger er indhentet i Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening, Kommunernes Landsforening, Europa Nostra, Dansk Vindmølleindustri, Dansk Vindmølleforening samt hos enkeltpersoner med erfaring på området.

Arbejdsgruppens mandat følger den erklæring, som blev vedtaget på generalforsamlingen med følgende ordlyd:

”Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur bør forholde sig til det stigende antal vindmøller, der tænkes placeret i danske landskaber de kommende år. Den æstetiske påvirkning af kulturlandskaber, samt konsekvenser for mennesker og naturen er samfundsspørgsmål, som omfattes af Landsforeningens formål.

Generalforsamlingen nedsætter derfor en arbejdsgruppe, der inden udgangen af september 2009 undersøger den eksisterende politik på området i styrelser, kommuner, regioner, vindmølleindustrien, interesseorganisationer og foreninger for at fremsætte et realistisk forslag til bestyrelsen, som umiddelbart efter skriftligt offentliggør sin politik på området på hjemmesiden, i foreningens medlemsblad og over for offentligheden.

Det relevante bestyrelsesudvalg arbejder aktivt på at fremme kendskabet til denne politik og redegør løbende herfor til medlemmerne via hjemmesiden og under et specifikt punkt på dagsordenen ved det førstkommande landsmøde.”

Arbejdsgruppen skal med interesse følge landsbestyrelsens konklusioner og initiativer.

12. Mail-adresser og hjemmesider

Vindmøllesekretariatet i Miljøministeriet

www.vind.mim.dk se ”placeringshensyn” i forhold til kyster, naturparker, habitatområder, sommerhusområder og mange andre samfundshensyn.

By- og landskabsstyrelsen, www.blst.dk tager sig af landbaserede vindmøller

Kommunernes Landsforening

www.kl.dk /Teknik-og-miljø/arkiv/54830

Fælles udspil om god vindmølleplanlægning, ”Den gode proces”

Overblik over relevant materiale til brug for vindmølleplanlægning

Aftale mellem KL og miljøministeren om kommunernes vindmølleplanlægning

Energistyrelsens hjemmeside hedder

www.ens.dk Her kan blandt andet under ”publikationer” findes ”Fremtidens havvindmølleparker”

Dansk Vindmølleindustri's hjemmeside hedder

www.windpower.org

Cirkulære om planlægning for og landzonetilladelse til opstilling af vindmøller med tilhørende vejledning kan findes på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside:

http://www.blst.dk/Landsplan/Vindmoeller/Cirkulaere_og_vejledning_om_vindmoeller/

Dansk Vindmølleforenings hjemmeside hedder

www.dkvind.dk

Her kan man bl.a. læse om offentlige orienteringsmøder i en række byer landet over.

Planlægningsudvalget for vindmøller samt rapporten Store vindmøller på land af landskabsarkitekt Frode Birk Nielsen findes på

www.skovognatur.dk